

vats com en aquest passatge de les *VidesR*, «En Trayà dix als seus ministres: —Bateretz-lo ab coreyades emplomades, e arpegatz-lo ab ungles de ferre» (61r1) o com en aquest altre d'A. Bofarull, «prop de Nàpols ab sa unglasa arpa li arrimà aquell una tremenda cosa» (*Orfan.*, *DAg.*). És ben possible que el reemplaçament de la vocal inicial *a-* per *u-* es vagi produir en els derivats com *arpada*, *arpejar*, per encreuament amb *unglada*, *unglejar*, puix que una *a-* era més susceptible d'una alteració d'aquest tipus. És també possible que en la generalització d'*urpa* vagi haver-hi cert ajut per part de la família d'*urt* o *urc* (variants d'*aürt*): en una frase com «l'àguila va escometre l'ocell amb *urc* ('amb ímpetu')» la gent podria veure certa relació amb aquest darrer mot i *arpa* 'gripa', més que més perquè hi ha indicis que al costat d'*urt*, *urc*, va existir una variant *urp* (veg. s. v. *urc*). Cal tenir en compte que creant la forma *urpa* com a mot a part la llengua alleugeria la càrrega semàntica d'*arpa*, que s'aplicava a diverses eines o instruments, a l'instrument músic i l'*urpa* dels animals. En aquest sentit també podia haver-hi certa pressió per la mutació en qüestió.²

DERIV.: *Urpar* 'clavar una urpada' [*DFa.*]; cf. *arpar* en Belv. 1803; es diu més sovint *urpejar* (infra). *Urpada* 'cop d'*urpa*' [NOLLER, Sagarra]; cf. *arpada* en Lacav. 1696. *Urpejar* 'ferir amb les urpes' [Verdaguer, Pous i Pagès]; cf. *arpejar* 'lacerar amb arpes o ganxos de ferro', ja fi S. XIII en les *VidesR* (ex. supra).

Urpell 'fonell de l'arna d'abelles', usual a Benaverrí (BDC VII, 73), Ribag. i Pallars (*AlcM*); Violant i Simorra en dóna aquesta descripció: «Els *urpells* solen ésser fets de fustes clavades com una tapadora rodona peç tal d'encaixar bé al forat de l'arna» (*AlcM*): es tracta d'un antic *arpell*, anomenat així perquè la forma primitiva de la tapadora en qüestió duia ganxos o pues i així recordava una rascló o eina semblant?, però cf. ll. *öpercülum* 'petita tapadora' (< engad. *vierkel*, bresc. *liverg*, *rivérkol*, deriv. logud. *impelçare* «verstecken», *pelçà* «Loch», «Höhle», REW, 6073); *operculu* > **operclu* > **orpeclu* > **orpell*, és ben possible i la influència d'*urpa* i *arpella* explica bé el trasllat de la *r*.

Urpó 'el peu del gall' (Pont de S., *AlcM*); *urpota* 'ungla llarga' (Pallars), *AlcM*.

Al nord-est del domini són vius: *Urpír* 'urpejar': l'usa l'empordanès Pous i Pagès, «—I què vols dir amb això?, saltà la mare amb unes evenges d'*urpír-la*, i el vallespirenc Caseponce, «El dimoni se va llensar endavant per saltar de la perera y *urpír* el ferrer» (*AlcM*), i el rossellonès A. Saisset, «Touts lous gats dal carrè - y Déou sap si n'hi 'bia / li *ourpian* lou nas qu'ere una piatat!» (*Passa-Temps*. p. 17, notem que l'autor en aquest text usa *ou* amb valor de *u*). *Urpida* 'urpada' (pir.-or.), en Saisset: «Tots los qu'eren armats per sacotre ('donar empenta') gratades, / nyascos, *urpides*, queixalades, / de seguit eren aquitats» (*Catal. del R.*, p. 234). *Urpíots* 'arpiots' (Llofriu, *AlcM*).

Urpinyar 'urpejar' (pir.-or.); *urpinyaire* adj. (id.).

¹ L'examen de les fonts d'Alart (*InuLC*), que inclou

cites de B. Fenollar, Mn. Joan Escrivà, Pere Vilaespina, ultra el Comanador Estela, ens ha convençut que Alart s'hauria servit d'una edició moderna antològica, que encara no hem pogut localitzar. —

² Deixem de banda la possibilitat d'una relació d'*urpa* amb el llatí *urpicem*, variant d'*irpex*, *-icis* 'rascló' (d'on el fr. ant. *herce*, mod. *herse*), ll. vg. **hirpica* o **herpica* (que es considera l'origen de l'oc. mod. *erpio*, REW, 4142), car si en realitat el fr. dial. *orche* que es registra al costat d'*harche* (FEW IV, 430b) prové d'*urpicem*, aquest devia tenir una *ü*. En canvi, però, les formes basques esmentades, *orpo* 'taló (del peu)', *erpe* 'garres' fan pensar si hi hagué una relació amb el substrat basc, majorment tenint en compte que l'àrea geogràfica del mot en el domini occità es limita al bearnès. És cert, d'altra banda, que no hi ha seguretat que aquests mots siguin de gran antiguitat en el basc.

Urpell, *úrpia*, *urpida*, *urpinyaire*, *urpinyar*. *urpiots*, *urpir*, *urpó*, *urpota*, V. *urpa* *Urruès*, *-esa*, V. *orc*

URRÓ: Suplementem ací la nota sobre la planta pirinenca *arrò*, donada s. v. *arròs* (vol. I, 431, n. 1), segons Rohlf's, *Le Gc.*, § 19, p. 102, la *Festuca Eския* dita *arroú* en el Lavedà (*arroú* també en Palay). A l'alta vall de Camprodon, recollí Amigó *urró* a molts indrets del terme de Tregurà (monogr. Amigó-Pascual, *Vilallonga d. Ter*, §§ 1490, 1539) explicant-lo com «herba molt dura, que no es mor mai, estiu ni hivern, i no agrada gaire al bestiar». L'explicació per HORROR (o HORRID-ORE), donada allí, es pot fundar en el fet que per aquelles altures s'usa encara l'antic adjectiu *hórreu* (HORRIDUS) aplicat a plantes silvestres, amb el sentit de 'astringent de gust' o 'salvatg'; oït a un subjecte a Leca, sobre Prats de Molló, 1959, parlant de l'arboç canigonenc: «la lliptera és una herba *úru*»; allí *o* sona *ú*, l'assimilació *ó-e* > *ó-o* està en regla i el rossellonès redueix *ia* a *i*, *ua* a *u*, és a dir que aquest femení *úru* equival a *hórrea* del cat. ant. Potser d'aquí també *Montórro*, pagesia sobre St. Agustí de Lluçanès. És sabut que *hórreu*, sovint reduït a *horro*, es troba sovint en català antic: «éls se metran èn los caval<l>és celestials - *hor<r>os* e vilans e pecadòs e malvats: cauran los uns en homèy e los altres èn fornicació» (Reixac, *Questa*, 121.33), en gloss. «impuri, immondi, sporchi».

Urs 'ós', mera grafia errònia ross. de *órs*, variant de *ós* (no és gallicisme). *Ursa*, usat amb valor d'*Óssa*, nom de constel·lació (*Óssa Major* i *Óssa Menor*) en Genebreda, *Libre de Consol.*, i en la traducció de *la Fiameta* (S. xv), mer llatínisme.

Ursa: fer *urses* 'fer ganvotes, mala cara en el sentit d'una manifestació d'odi o de menyspreu' (MNoé, *Vocab. tort.*, BDC III, 112); l'usa Moreira, *Folkl. tort.*, com a substantiu, «Les bones paraules, unten, les *urses*, punxen» (*AlcM*); potser es tracti d'un derivat, per regressió, d'*ursura*, variant d'*arsura*, significant en un principi 'cremor' (ant.), 'ardor, vigor' (S. xv), 'eixar-